

las agencias legitimistas y carlistas" (Secció Estado, lligall 8362, carta de 14 de febrer de 1847). També "a pesar de la embestida de Tristany, que atribuyo a impaciencia e insubordinación de su gente, tengo por muy positivo que no se le ha dado aún por ninguna vía la orden de desarrollar la guerra" (*Ibidem*, carta de 3 de març de 1847).

- (33) Combino aquí informacions procedents de Conxa Rodríguez Vives, *Ramon Cabrera, a l'exili*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 1989, pp. 60-61, Llord, *Campaña montemolinista...*, p. 50, i E. Pablo de Córdoba, *Historia de Don Carlos de Borbón y de Este y de su augusta familia desde el convenio de Vergara hasta nuestros días*, 2 vols., Manuel Rodríguez editor, Madrid, 1870, vol. II, pp. 345-350. Més endavant, el 1852, lord Manners i el comte de Lonsdale formarien part del breu gabinet conservador del comte de Derby.
- (34) Per dir-ho amb les paraules d'un tractadista carlí gens sospitós: "a buen seguro que la guerra de los 'Matiners' no habría comenzado de no verse asistidos por Inglaterra, más o menos decididamente, don Carlos VI y sus partidarios" (Oyarzun, *Vida de Ramón Cabrera y las guerras carlistas*, p. 162). Vegeu també Camps i Giró, *La Guerra dels Matiners i el catalanisme polític (1846-1849)*, p. 184.
- (35) Fernando Fernández de Córdova, *Mis memorias íntimas*, 3 vols., Est. Tip. Sucesores de Rivadeneyra, Madrid, 1886-1889, vol. I, p. 197.
- (36) Manuel Pavía, *Memorias sobre la guerra de Cataluña, desde marzo de 1847 hasta setiembre del mismo año y desde noviembre de 1847 a setiembre de 1848*, Imp. de D. B. González, Madrid, 1851, p. 16.
- (37) *Ibidem*, p. 30.
- (38) Pavía, *Memorias sobre la guerra de Cataluña...*, pp. 50-52. Sobre De Meer i els seus estil militar consulteu Manuel Santirso, *Revolució liberal i guerra civil a Catalunya*, pp. 330-339, i sobre el canvi d'actitud política de la noblesa carlina, Montserrat Caminal i Badia, "La fundació de l'Institut Agrícola Català de Sant Isidre: els seus homes i les seves activitats (1851-1901)", a *Recerques*, núm. 22, 1989, pp. 117-119.
- (39) Ramón de Santillán, *Memorias (1815-1856)*, 2 vols., Publicaciones del Estudio General de Navarra, Pamplona, 1960, vol. 2, p. 96. Sobre la llei de poders especials i els esdeveniments de Madrid, vegeu Valera, *Historia general de España...*, vol. 23, pp. 81-82, Gebhardt, *Historia general de España...*, vol. 7, pp. 1046-1047 i

Fernández de Córdoba: *Mis memorias íntimas*, vol. I, pp. 161-168.

(40) Vegeu Camps i Giró, *La Guerra dels Matiners i el catalanisme polític (1846-1849)*.

(41) "Mirad, Señor, que esta guerra la promueve un extranjero, y un extranjero que hizo todo el mal que pudo a vuestro padre, y que para el extranjero será únicamente el provecho. [...] O puede [V. M.] esperar la reacción absolutista, que tal vez se opere en Europa a favor de los excesos revolucionarios y de las inmensas fuerzas del imperio ruso, o puede tratar y negociar bajo bases razonables con el gobierno español". (carta d'Eguía a Montemolín, transcrita a Ildefonso Antonio Bermejo, *La Estafeta de Palacio*

(historia del último reinado). *Cartas transcendentales*, Imp. de R. Labajos, Madrid, 1874, pp. 144-145).

(42) Com sol passar en aquest alers, els comptes varien molt per autors i moments. Els guerrillers carlins catalans passaren d'uns 400 la primavera de 1847 a uns 4.000 la tardor del mateix any, experimentaren un retrocés l'hivern i després és difícil destriar-los de les partides no carlines (Pirala, *Anales*, vol. I, pp. 401, 514 i 951). Quant a les forces isabelines al Principat, passaren d'uns 22.000 homes la primavera de 1847 a 33.000 la tardor de 1848 (*Ibidem* i Fernández de Córdoba, *Mis memorias íntimas*, vol. II, p. 183). Probablement, Concha

acabà la campanya el maig de 1849 amb més de 50.000 homes.

(43) Pirala, *Anales*, vol. I, pp. 480-481 i 486, i Llord, *Campaña montemolinista...*, pp. 69-71.

(44) No era la primera vegada que passava. L'any 1840, l'ingrés a l'exèrcit regular també havia estat cobejat pels capitosts carlins (Manuel Santirso, "El convenio de Vergara y otras paces descartadas (1837-1840)", a *Hispania*, núm. 191, setembre-desembre de 1995).

Manuel Santirso Rodríguez
Professor d'història

TORRE DE LA PETITA

Al nord-est de la ciutat de Berga hi ha la serra de la Petita, coronada per una edificació coneguda com la "torre de la Petita", que és la que figura en la foto de la portadella d'aquest dossier dedicat al carlisme.

És una portadella en clau berguedana. Molta gent de certa edat de la població, de petits, havien anat a jugar-hi. S'hi arribava des del collet de Santa Magdalena, pujant per un camí que travessava un esglaonat de feixes de conreus de secà on, sobretot els diumenges al matí, sempre hi havia algú que treballava. A la tardor, algun ocellaire hi parava el ram.

En aquell temps, la torre de la Petita era, per a la quitxalla, el "castell dels moros". La gent gran, generalment més il·lustrada, ja ho deien que l'havien construït els carlins, però la imaginació infantil, familiaritzada amb els moros de la Patum, dels carlins no en sabia ni un borrall.

Els més agosarats podien anar a la serra de Noet, menys arbrada que ara, on encara es podia resseguir la trinxera carlina. Aquesta serra, però, era vedada, perquè a més de la trinxera esmentada hi havia la de la darrera guerra, on es podien trobar moltes bales, i la possibilitat que s'hi trobés alguna bomba no

explotada que, manipulada, mutilés o matés, no era cap fantasia.

Era més fàcil i més divertit anar a la "torre dels moros" de la Petita i, per una escala que hi havia, pujar al terrat que feia de coberta, des d'on es divisava tot l'entorn.

Després vàrem saber que es tractava d'una modesta fortificació carlina. Una fortificació a la mida de les batalles de les partides que s'enfrontaren en aquella guerra. Unes fortificacions que els carlins tenien ordres d'enderrocar si a corre-cuita havien d'abandonar la població.

De fet aquesta construcció era, més que una fortificació, un punt de guaita de l'entorn des del qual es podia observar si arribaven forces pels camins del Ripollès i l'alt Berguedà, i la bandera dels que arribaven.

Aquesta edificació s'ha anat deteriorant amb el pas dels anys. El seu interès, de fet, és probablement limitat., però és l'únic vestigi que ens queda d'aquella Guerra dels Set Anys, bona part de la qual es va desenvolupar en sòl del Berguedà, i en la qual la vila de Berga va ésser la capital de la Catalunya carlina.

Des de L'EROL ens sumem a les veus que s'han alçat per salvar la torre de la Petita, patrimoni històric de la ciutat.

Josep Noguera i Canal